

EEN OVERZICHT VAN RELEVANTE ONTWIKKELINGSDOELEN EN EINDTERMEN

1. Enkele ontwikkelingsdoelen voor het kleuteronderwijs

Leergebied	Domein	Ontwikkelingsdoelen		Voorbeelden
Muzische vorming	Drama	O.D. 3.5	De kleuters kunnen genieten van voor hen bestemde culturele activiteiten.	Kleuters beleven plezier aan het volgen van je culturele activiteit, bv. Afrikaanse dans.
	Attitudes	O.D. 6.4	De kleuters kunnen respect tonen voor uitingen van leeftijdsgenoten, behorend tot de eigen en de andere culturen.	Kleuters staan open voor de dansexpressie, de tekeningen, de verbale uitingen van een leeftijdsgenootje uit een vreemd land.
Wereldoriëntatie	Natuur	O.D.1.12	De kleuters tonen een houding van zorg en respect voor de natuur.	Kleuters trekken geen bladeren af van bomen, gooien geen vuilnis op de grond,...
	Mens	O.D. 3.4	De kleuters kunnen in concrete situaties verschillende manieren van omgaan met elkaar herkennen en erover praten.	Kleuters kunnen na een ruzie in de klas weer vriendschap sluiten met het klasgenootje.
	Maatschappij	O.D. 4.2	De kleuters kunnen in een concrete situatie het onderscheid maken tussen geven, krijgen, ruilen, lenen, kopen en verkopen	Kleuters ondervinden bij een winkelspelletje dat er een verschil is tussen eerlijk (ver)kopen en stelen.
		O.D. 4.4	De kleuters kunnen vormen van afwijzend of waardierend reageren op het anderszijn van mensen herkennen.	Kleuters zien in dat iemand pesten omwille van een andere huidskleur niet kan. Een complimentje geven, verdient de voorkeur!
		O.D. 4.5	De kleuters beseffen dat sommige mensen een andere levenswijze hebben dan zichzelf, als ze geconfronteerd worden met beelden, informatie of mensen uit een andere cultuur.	Kleuters beseffen bij het bekijken van foto's, het horen van verhalen,... van mensen uit andere culturen dat die mensen bv. in een andere woning leven, andere eetgewoonten hebben...
O.D. 4.6		De kleuters kunnen met concrete voorbeelden illustreren dat mensen die samenleven, zich organiseren via regels waaraan iedereen zich moet houden.	Kleuters weten wat wel en niet mag bij hen thuis en op school,...	

Ruimte	O.D. 4.7	De kleuters weten dat er mensen zijn die waken over het naleven van regels in elke samenleving.	Kleuters beseffen dat de leerkracht ervoor zorgt dat iedereen in de klas de regels volgt.
	O.D. 4.8	De kleuters kunnen een onderscheid maken tussen geweldloze en gewelddadige oplossingen voor conflicten.	Kleuters weten dat praten na een ruzie meer oplost dan geweld.
	O.D. 6.9	De kleuters kunnen verschillen in landschappen en omgevingen, door mensen ingericht, verwoorden.	Kleuters zien het verschil tussen de stad en het platteland, de bergen en de vlakte, het strand en de bossen, de woestijn en een ijslandschap.

2. Enkele eindtermen voor het lager onderwijs

Leergebied	Domein	Eindtermen		Voorbeelden
Muzische vorming	Beeld	E.T. 1.1	De leerlingen kunnen door middel van kunst- en beeldbeschouwing een persoonlijk waardeoordeel ontwikkelen over beelden en beeldende kunst van vroeger, van nu en van verschillende culturen.	Leerlingen geven hun mening over Maya-beeldjes uit Tikal.
	Muziek	E.T. 2.3	De leerlingen kunnen openstaan voor hedendaagse muziek, muziek uit andere tijden, ander landen en culturen.	Leerlingen spelen djembé-muziek, ontdekken panfluiten,...
	Drama	E.T. 3.1	De leerlingen kunnen genieten van een gevarieerd aanbod van voor hen bestemde culturele activiteiten.	Leerlingen beleven plezier aan het volgen van je culturele activiteit, bv. het kalligrafisch schrijven van Chinese letters.
	Beweging	E.T. 4.2	De leerlingen kunnen een eenvoudig bewegingsverhaal opbouwen met als vertrekpunt iets wat gehoord, gezien, gelezen, gevoeld of meegemaakt wordt.	Leerlingen kunnen na het bekijken van een documentaire over eerlijke handel een rollenspel opvoeren waarin ze de zin van eerlijke handel aantonen.

	Media	E.T. 5.2	De leerlingen kunnen ervaren dat een visueel beeld al dan niet vergezeld van een nieuw geluid steeds een nieuwe werkelijkheid kan oproepen.	Leerlingen beseffen dat beelden die getoond worden gemanipuleerd kunnen worden door niet alles te laten zien of door het beeld van andere commentaar te voorzien.
	Attitudes	E.T. 6.2	De leerlingen kunnen zonder vooroordelen naar kunst kijken en luisteren.	Leerlingen staan open voor en genieten van een muziekgenre dat ze nog niet kennen.
		E.T. 6.5	De leerlingen kunnen respect betonen voor uitingen van leeftijdsgenoten, behorend tot eigen en andere culturen.	Leerlingen respecteren de mening, de waarden, de rituelen,... van leeftijdsgenoten uit andere culturen.
Nederlands	Taalbeschouwing	E.T. 6.1	De leerlingen zijn bereid binnen een concrete taalcontext te reflecteren over: <ul style="list-style-type: none"> • Bepaalde houdingen, vooroordelen en rolgedrag in taal • hoe via taal bepaalde standpunten ingenomen en/of kenbaar worden gemaakt. 	De leerlingen ontdekken dat heel wat termen connotaties en vooroordelen met zich meedragen bv. verkleinwoorden (hutjes, kanootjes)
Wereldoriëntatie	Natuur	E.T. 1.18	De leerlingen tonen zich in hun gedrag bereid om in de eigen klas en school zorgvuldig om te gaan met papier, water, afval en energie.	Leerlingen gebruiken gerecycleerd papier, sorteren hun afval,...
	Mens	E.T. 3.6	De leerlingen tonen in een eenvoudige conflict-situatie in de omgang met leeftijdsgenoten de bereidheid om te zoeken naar een geweldloze oplossing.	Leerlingen nemen een constructieve houding aan bij het oplossen van een conflictsituatie: zoals bereidheid tot luisteren, empathie,...
	Maatschappij	E.T. 4.3	De leerlingen kunnen met een zelf gekozen voorbeeld het nut en het belang aangeven van een collectieve voorziening, waarvoor de overheid zorg draagt.	Leerlingen zien in dat de overheid verantwoordelijk is voor de wegeaanleg,...
		E.T. 4.4	De leerlingen kunnen illustreren dat welvaart zowel over de verschillende landen in de wereld als in België ongelijk verdeeld is.	Leerlingen kunnen aantonen dat sommige kinderen veel meer speelgoed hebben om mee te spelen, veel meer voedsel hebben,... dan anderen.

		E.T. 4.8	De leerlingen kunnen illustreren dat verschillende sociale en culturele groepen verschillende waarden en normen bezitten.	Leerlingen kunnen aantonen dat ouderen in sommige culturen een belangrijkere plaats innemen dan in de westerse maatschappij.
		E.T. 4.11	De leerlingen kunnen illustreren dat arbeidsmigratie en het probleem van vluchtelingen een rol hebben gespeeld bij de ontwikkeling van onze multiculturele samenleving.	Leerlingen weten dat er in België gedurende de jaren '60 een grote migratiestroom was van Italiaanse en Turkse gastarbeiders met gezinshereniging nadien.
		E.T. 4.12	De leerlingen zien in dat racisme vaak gebaseerd is op onbekendheid met en vrees voor het vreemde.	Leerlingen beseffen dat racistische opmerkingen over de islam vaak gebaseerd zijn op een beperkte en eenzijdige kennis ervan.
		E.T. 4.13	De leerlingen kunnen het belang illustreren van de fundamentele Rechten van de Mens en de Rechten van het Kind. Ze zien daarbij in dat rechten en plichten complementair zijn.	Leerlingen zien in dat het recht op vrije meningsuiting samenhangt met de plicht om anderen te respecteren.
		E.T. 4.14	De leerlingen kunnen op een eenvoudige wijze uitleggen dat verkiezingen een basiselement zijn van het democratisch functioneren van onze instellingen	
		E.T. 4.15	De leerlingen kunnen illustreren op welke wijze internationale organisaties ernaar streven om het welzijn en/of de vrede in de wereld te bevorderen.	Leerlingen kunnen de werkwijze van bv. Unicef toelichten.
		E.T. 4.16	De leerlingen weten dat Vlaanderen één van de gemeenschappen is van het federale België en dat België deel uitmaakt van de Europese Unie. Ze weten daarbij dat elk een eigen bestuur heeft waar beslissingen worden genomen.	

	Tijd	E.T. 5.7	De leerlingen kennen de grote periodes uit de geschiedenis en ze kunnen duidelijke historische elementen in hun omgeving en belangrijke historische figuren en gebeurtenissen waarmee ze kennis maken, situeren in de juiste tijdsperiode aan de hand van een tijdsband.	Leerlingen kunnen Anne Frank situeren in de tijd.
	Ruimte	E.T. 5.9	De leerlingen tonen belangstelling voor het verleden, heden en de toekomst, hier en elders.	Leerlingen willen graag meer weten over de geschiedenis van het land dat in je activiteit aan bod komt.
		E.T. 5.10	De leerlingen beseffen dat er een onderscheid is tussen een mening over een historisch feit en het feit zelf.	Leerlingen beseffen dat er een verschil is tussen het liedje 'Zuid Afrika, apartheid es ien skone zaak' van K. Bloemen en de werkelijke situatie.
		E.T. 6.2	De leerlingen kunnen in een praktische toepassingssituatie op een gepaste kaart en op de globe de evenaar, de polen, de oceanen, de landen van de Europese Unie en de werelddelen opzoeken en aanwijzen.	Leerlingen kunnen het bv. het land, het werelddeel,... waarover je activiteit handelt op de kaart aanduiden.
		E.T.6.3bis	De leerlingen kunnen begrippen zoals wijk, gehucht, dorp, deelgemeente, fusiegemeente, stad, provincie, gemeenschap, land en continent in een juiste context gebruiken.	
		E.T. 6.9	De leerlingen kunnen aspecten van het dagelijks leven in een land van een ander cultuurgebied vergelijken met het eigen leven.	Leerlingen kunnen de leefsituatie van kinderen uit Oeganda vergelijken met deze in België.
Wiskunde	Getallen	E.T. 1.7	De leerlingen kunnen door het geven van een paar voorbeelden uit hun eigen leefwereld en in hun leermateriaal aantonen dat doorheen de geschiedenis en ook in niet-westerse culturen andere wiskundige systemen met betrekking tot getallen werden en worden beoefend.	Leerlingen weten dat de joden een andere jaartelling hebben.

Vakoverschrijdende eindtermen

Sociale vaardigheden	E.T. 3.1	De leerlingen kunnen samenwerken met anderen, zonder onderscheid van sociale achtergrond, geslacht of etnische origine.	Anneleen, Pieter, Samira, Doush en Jeroen werken samen aan het project rond afval.
----------------------	----------	---	--

Wil je een volledig overzicht van de eindtermen voor het lager onderwijs? Surf naar:
<http://www.ond.vlaanderen.be/dvo/basisonderwijs/index.htm>

2. Enkele eindtermen voor het secundair onderwijs

1. SECUNDAIR ONDERWIJS: EERSTE GRAAD

Leergebied	Domein	Eindtermen		Voorbeelden
Aardrijkskunde	Bevolking en multiculturele samenleving	6	De leerlingen kunnen elementaire begrippen aangaande de bevolking, inclusief culturele aspecten verwoorden en desbetreffende bevolkingsgegevens aflezen van kaarten en grafieken.	Leerlingen situeren de verschillende bevolkingsgroepen die in Tanzania leven met behulp van een kaart, bv. de Masai die leven in het noordelijk deel van Tanzania.
		7	De leerlingen kunnen elementen van andere culturen in de eigen omgeving beschrijven.	Leerlingen beschrijven de kenmerken van moskeeën die je bv. in Hasselt, Genk, ... vindt.
		8	De leerlingen kunnen respect opbrengen voor de eigenheid en de specifieke leefwijze van mensen uit andere culturen, ook in onze multiculturele samenleving.	Leerlingen hebben respect voor moslimvrouwen die een hoofddoek dragen.

Artistieke opvoeding	Muzikale opvoeding	10	De leerlingen kunnen hun persoonlijke ervaringen met de eigenheid van de muzikale taal verwoorden uit: diverse muziekgenres, verschillende culturen.	Leerlingen kunnen hun gevoelens uiten tijdens een sessie 'djembé-spelen'.
	Plastische opvoeding	10	De leerlingen kunnen hun persoonlijke mening geven over diverse beeldende creaties uit verschillende culturen en belangstelling opbrengen voor beeldende creaties, zowel traditionele als nieuwe, met inbegrip van deze buiten hun eigen culturele leefwereld.	Leerlingen geven hun mening over boeddhabeelden .
Geschiedenis	Kennis en inzicht	5	De leerlingen formuleren voor elk van de ontwikkelingsfasen van het gekozen (<i>historisch</i>) referentiekader één fundamentele maatschappelijke probleemstelling.	Bijvoorbeeld het vinden van de juiste machtsverhoudingen in de huidige mondiale samenleving.
		13	De leerlingen geven voorbeelden van vergelijkbaar maatschappelijk gedrag in de geschiedenis.	Migratie, sedentarisatie, verstedelijking, staatsvorming, kolonisatie, expansie en onderwerping, ontvoogdingsstrijd, revolutie in verschillende tijdperken.
Natuurwetenschappen		19	De leerlingen kunnen voorbeelden geven waaruit blijkt dat de mens natuur en milieu beïnvloedt en dat hierdoor het biologisch evenwicht kan gewijzigd worden.	Leerlingen weten dat het lozen van olie in zeeën grote hoeveelheden dode vissen en vervuilde stranden met zich meebrengt.
		24	De leerlingen leren de individuele verscheidenheid en de groepsdiversiteit van de mens aanvaarden en die niet gebruiken om een rangorde te bepalen.	Leerlingen weten dat ieder individu zijn eigenheid heeft en dat niemand beter is dan een ander.
Technologische opvoeding	Kennismaken met techniek	2	De leerlingen sommen enkele gevolgen op van de technische evolutie en van nieuwe technologieën op de leefomstandigheden en de leefwereld van de mens, ook in andere cultuurgebieden.	Leerlingen weten dat de toenemende groei van informaticasystemen niet alleen zorgt voor vooruitgang, maar soms ook voor een hogere werkloosheid.

Vakoverschrijdende eindtermen

Milieu-educatie	Levende wezens en milieu	5	De leerlingen illustreren hoe mensen uit verschillende culturen op verschillende wijzen met planten en dieren omgaan.	Leerlingen kunnen als voorbeeld vertellen over het gebruik van kalebassen in het dagelijks leven.
	Samenleving en ruimtegebruik	9	De leerlingen zijn bereid om mee te ijveren voor natuurbescherming en het behoud van waardevolle landschappen.	Leerlingen tekenen een petitie tegen de ontbossing van het Amazonewoud.
Opvoeden tot burgerzin	De klas en de school	3	De leerlingen kunnen op een verdraagzame manier omgaan met verschillen in sekse, huidskleur en etniciteit.	Leerlingen staan open voor mensen van het andere geslacht, voor mensen met een andere huidskleur, voor mensen uit een andere cultuur, ... kortom: voor <u>alle</u> mensen.
		5	De leerlingen zijn bereid om zich in te zetten voor solidariteits- en andere acties in de klas of op school.	Leerlingen organiseren op school een wereldwinkelontbijt.
	Democratische vormen van bestuur	13	De leerlingen kunnen illustreren dat elk beleid rekening moet houden met ideeën, standpunten en belangen van diverse betrokkenen.	De leerlingenraad geeft leerlingen de kans om in hun eigen school hun stem te laten horen.
Sociale vaardigheden	Maatschappelijke en culturele patronen	16	De leerlingen kunnen uit aangeboden informatie, leef- en omgangsgewoonten binnen gezinnen of culturen weergeven en hun eigen gedrag daartegenover verwoorden en bespreekbaar stellen.	Aan de hand van getuigenissen, verhalen,... kunnen leerlingen vertellen hoe een gezin in Guatemala leeft en hun eigen mening hierover geven.

2. SECUNDAIR ONDERWIJS: TWEDE GRAAD

Leergebied	Domein	Eindtermen		Voorbeelden
Aardrijkskunde	Kennis	8	De leerlingen kunnen op basis van demografische kenmerken en hun evoluties enkele demografische situaties in de wereld beschrijven en enkele verklarende factoren aangeven.	Leerlingen weten dat de wereldbevolking alsmaar groter wordt.
		10	De leerlingen kunnen op eenvoudige manier de natuurlijke en menselijke oorzaken van milieuproblemen in een gebied verklaren en er de gevolgen voor mens, natuur en milieu uit afleiden.	De leerlingen weten dat door de groeiende bevolking het gebruik van grondstoffen toeneemt en de uitstoot van afvalstoffen stijgt.
		11	De leerlingen kunnen op een eenvoudige manier de impact verklaren van: politieke invloedsfactoren op kenmerken van aardrijkskundige entiteiten; de technologische evolutie op kenmerken van de aardrijkskundige entiteiten.	Leerlingen weten dat de vele Koerden gevlucht zijn in de jaren '90 omdat de Iraakse regering hen verbood hun eigen taal en cultuur te behouden.
		12	De leerlingen kunnen verbanden leggen tussen levenswijze, cultuur en leefmilieu.	Leerlingen weten dat de Toearegs nomaden zijn die in de Sahara van oase naar oase trekken.
	Attitudes	21	De leerlingen brengen begrip op voor de wijze van zingeving in eigen en andere leefmilieus en culturen.	Leerlingen staan open voor het boeddhisme, het hindoeïsme, het christendom, ...
		22	De leerlingen houden in hun handelen rekening met duurzame ontwikkeling in tijd en ruimte.	Leerlingen gebruiken gerecycleerd papier en verkwisten geen papier.
		23	De leerlingen brengen aandacht op voor het fascinerende van de wereld.	Leerlingen staan in bewondering voor de verschillende landschappen: bergen, watervallen, woestijnen, fjorden, vulkanen,...

Geschiedenis	Kennis, inzicht en vaardigheden	1	De leerlingen tonen de relativiteit aan van het westerse periodiseringsconcept door het te relateren aan andere samenlevingen.	Leerlingen kunnen het voorbeeld geven van een andere jaarrekening dan de westerse, bv. de Islamitische tijdrekening.
		2	De leerlingen geven enkele overeenkomsten en verschillen aan tussen de ontwikkelingsfasen van de westerse samenleving onderling en tussen westerse en andere samenlevingen, op basis van kenmerken uit de socialiteitsdimensie.	Leerlingen kunnen onze evolutie van nomaden tot het sedentair worden vergelijken met de levenswijze van de Bosjesmannen.
		5	De leerlingen omschrijven fundamentele kenmerken van één niet-westerse samenleving in een bepaalde periode.	Leerlingen kunnen enkele kenmerken geven van de Arabieren die in de jaren 800 in onze streken vertoefden.
	Attitudes	26	De leerlingen brengen waardering op voor het intellectueel-eerlijk omgaan met historische informatie en voor het bespreekbaar stellen van stereotypen en vooroordelen.	Leerlingen kunnen informatie over de kruistochten opzoeken en naar waarde schatten.
		28	De leerlingen zijn bereid waarden en normen uit heden, verleden en andere culturen vanuit de historische en actuele context te benaderen.	Leerlingen kunnen de actuele 'impact' van de bijbel en de koran verwoorden.
30	De leerlingen brengen waardering op voor de manier waarop individuen en emancipatiebewegingen strijd voer(d)en tegen machtsstructuren en gevestigde orden voor de realisatie van de rechten van de mens.	Leerlingen weten dat vrouwen in onze samenleving pas op het einde van de jaren '40 stemrecht kregen (30 jaar na het enkelvoudig mannenstemrecht) en kunnen dit relateren aan de huidige discussie in verband met het migrantenstemrecht.		
Moderne vreemde talen Frans/Engels	Attitudes	9	De leerlingen zijn bereid om zich in te leven in de socio-culturele wereld van de spreker / schrijver.	Leerlingen kunnen zich verplaatsen in de socio-culturele leefwereld van het land waarover je activiteit handelt.

Natuurwetenschappen	Wetenschap en samenleving	20	De leerlingen kunnen met een voorbeeld verduidelijken dat natuurwetenschappen behoren tot cultuur, namelijk verworven opvattingen die door meerdere personen worden gedeeld en die aan anderen overdraagbaar zijn.	Leerlingen verwijzen naar het vroeger algemeen aanvaarde idee dat de aarde een platte schijf was.
---------------------	---------------------------	----	--	---

Vakoverschrijdende eindtermen				
Milieu-educatie	Milieuzorg	2	De leerlingen zijn bereid tot een duurzaam gebruik van grondstoffen, goederen, energie en vervoermiddelen.	Leerlingen verspillen geen water, laten de verwarming niet nodeloos aanstaan, verkiezen de fiets boven de auto,...
		5	De leerlingen kunnen omgaan met het gegeven dat een duurzame oplossing voor een milieuprobleem afhangt van rationele en niet-rationele factoren en niet altijd beantwoordt aan hun verwachtingen.	Leerlingen weten dat het gebruik van zonne-energie veel bijkomende aandachtspunten met zich meebrengt.
	Natuurzorg	9	De leerlingen beseffen dat mensen met andere historische, socio-economische of culturele achtergrond de natuur en een landschap anders kunnen ervaren.	Leerlingen beseffen dat sommige volkeren op een veel duurzamere manier omgaan met de natuur.
Muzisch-creatieve vorming		1	De leerlingen exploreren muzisch-creatieve uitingen zoals muziek, toneel, literatuur, dans, schilder- en bouwkunst, design, interieurs, mode en kleding, gebruiksvoorwerpen, enz. als elementen die het cultuurbeeld van een gemeenschap mee bepalen: als statussymbool, als uiting van een persoonlijke esthetische smaak of als functioneel element.	Leerlingen weten dat muziekgenre, dans, klederdracht, ... eigen zijn aan een bepaalde cultuur.

		2	De leerlingen ervaren dat muzisch-creatieve uitingen een mondiaal verschijnsel zijn en voorkomen op veel verschillende plaatsen zoals musea, galerijen, publieke plaatsen (metro, stations), openbare gebouwen, fabrieken, kantoren, religieuze plaatsen, private huizen, tuinen en parken.	Leerlingen weten dat mensen in werelddelen muziek spelen en kunst maken, bv. Oosterse wandtapijten, Afrikaanse tamtams, Westerse graffiti,...
Opvoeden tot burgerzin	Mensenrechten	1	De leerlingen kunnen de inhoud van de mensenrechten toelichten aan de hand van voorbeelden uit de mensenrechtencharters, inzonderheid aan de hand van het Verdrag inzake de Rechten van het Kind.	Leerlingen kennen enkele rechten uit het Verdrag inzake de Rechten van het Kind, bv. recht op een vrije mening, recht op onderwijs, recht op vrijheid,...
		2	De leerlingen kunnen in eigen woorden uitleggen dat mensenrechten onderling afhankelijk zijn.	Leerlingen begrijpen dat burgerlijke, politieke, economische, sociale en culturele rechten met elkaar in verband staan.
		3	De leerlingen kunnen het universeel karakter van mensenrechten aantonen.	Bijna alle landen van de wereld aanvaarden het Verdrag inzake de Rechten van het Kind en beloven om het toe te passen.
		4	De leerlingen kunnen voorbeelden geven dat mensenrechten van iedereen voortdurende aandacht en inspanningen vergt en een dynamisch gegeven zijn.	Leerlingen weten dat ondanks de verdragen er nog dagelijks schendingen van de rechten plaatsvinden in de hele wereld, bv. de kindsoldaten in Noord-Oeganda en dat hierop gereageerd dient te worden.
		5	De leerlingen herkennen schendingen van mensenrechten.	Leerlingen weten dat de veroordeling tot dood door stening wegens overspel van een Nigeriaanse vrouw een schending is van haar rechten als vrouw.
		6	De leerlingen herkennen vooroordelen en discriminerend optreden bij zichzelf, bij anderen en in de media.	Leerlingen lezen krantenkoppen als 'Marokkaanse jongeren zijn gewelddadig' op een kritische wijze.
		7	De leerlingen hebben belangstelling en respect voor mensenrechten en zijn bereid zich actief en opbouwend in te zetten voor hun eigen rechten en die van anderen.	Leerlingen doen mee aan de 'Schrijf ze vrij-actie' van Amnesty International.

		8	De leerlingen hebben kritische belangstelling voor de behandeling van de mensenrechtenthematiek in de media.	Leerlingen kunnen situaties, zoals de dood van Semira Adamu door verstikking, op een kritische wijze volgen in de media.
	Actief burgerschap en besluit-vorming	14	De leerlingen spannen zich in om de belangstelling, de standpunten en de argumenten van anderen te respecteren.	Leerlingen staan open voor de mening/standpunten van leeftijdsgenoten, ouders,... en voor jouw mening en standpunten.

Wil je een volledig overzicht van de eindtermen voor het secundair onderwijs, tweede graad?

Wil je je specifiek richten op het ASO, TSO, KSO of BSO? Surf naar:

<http://www.ond.vlaanderen.be/dvo/secundair/3degraad/index.htm>

3. SECUNDAIR ONDERWIJS: DERDE GRAAD

Leergebied	Domein	Eindtermen		Voorbeelden
Aardrijkskunde	Kennis	7	De leerlingen kunnen voorbeelden geven van de invloed van menselijke activiteiten op het milieu.	Leerlingen vermelden het broeikaseffect, natuurrampen, de zure regen, waterbeheersing, bodemdegradatie en -verbetering.
		10	De leerlingen kunnen productie en consumptie van voedsel en hulpbronnen in relatie brengen met duurzame ontwikkeling, demografische evolutie en welvaartsniveau.	Leerlingen weten dat pesticiden schadelijk zijn voor het milieu.
		11	De leerlingen kunnen voorbeelden geven van verschuivingen van industrie, tertiaire activiteiten en migraties en dit in verband brengen met sociaal-economische en politieke factoren.	Leerlingen weten dat vele mensen uit ontwikkelingslanden wegtrekken als gevolg van de hoge werkloosheidsgraad.
	Vaardigheden	26	De leerlingen kunnen voorstellen aanbrengen voor het ruimtegebruik in het kader van duurzame ontwikkeling.	Leerlingen ijveren voor groene zones in hun gemeente.
	Attitudes	27	De leerlingen zijn kritisch tegenover aangeboden informatie zoals die m.b.t. ontwikkelings-, welvaarts- en milieuproblemen.	Leerlingen kunnen de acties van op kritische wijze bestuderen.
29		De leerlingen zijn bereid om lokale problemen van milieu en samenleving in een globale context te plaatsen.	Leerlingen weten dat het plaatselijk lozen van afval algemene negatieve gevolgen kan hebben voor het milieu. Milieuproblemen kennen geen landsgrenzen.	
Geschiedenis	Kennis, inzicht en vaardigheden	1	De leerlingen tonen de relativiteit aan van de westerse periodisering door deze te confronteren met periodiseringselementen geconcentreerd in een andere cultuur of	Leerlingen kunnen het voorbeeld geven van een andere jaarrekening dan de westerse, bv. de Chinese tijdrekening.

		3	vanuit een mondiaal aspect. De leerlingen vergelijken de ontwikkelingsfasen van de westerse samenleving onderling en tussen westerse en andere samenlevingen, op basis van een probleemstelling uit de socialiteitsdimensie.	Leerlingen kunnen onze evolutie van nomaden tot het sedentair worden vergeleken met de levenswijze van andere volkeren.
		5	De leerlingen passen de begrippen beschaving, moderniteit en mondialisering/globalisering toe op de westerse samenleving en op een andere samenleving.	Leerlingen leggen uit dat door de globalisering 'grenzen' tussen landen vervagen.
		9	De leerlingen duiden de rol van onze gewesten als medespeler in Europese en mondiale context.	Leerlingen verwijzen naar extreem rechtse jongeren die sympathie koesteren voor de Nazi's.
		11	De leerlingen tonen aan dat ideologieën, mentaliteiten, waardenstelsels en wereldbeschouwingen invloed uitoefenen op samenlevingen, menselijke gedragingen en beeldvorming over het verleden.	
Moderne vreemde talen Frans/Engels en Duits	Attitudes	9 7	De leerlingen zijn bereid zich in te leven in de socioculturele wereld van de spreker / schrijver.	Leerlingen kunnen zich verplaatsen in de socio-culturele leefwereld van het land waarover je activiteit handelt.
Nederlands	Taalbeschouwing	32	De leerlingen kunnen de invloed van maatschappij, geschiedenis en politiek op het taalgebruik en taalsysteem herkennen en bespreken.	Leerlingen illustreren dat in Suriname Nederlands 1 van de landstalen is als gevolg van de vroegere Nederlandse kolonisatie.
Natuurwetenschappen	Wetenschap en samenleving	20	De leerlingen kunnen met een voorbeeld verduidelijken dat natuurwetenschappen behoren tot cultuur, nl. verworven opvattingen die door meerdere personen worden gedeeld en die aan anderen overdraagbaar zijn.	Leerlingen kunnen verwijzen naar het vroeger algemeen aanvaarde idee dat de aarde een platte schijf was.

Vakoverschrijdende eindtermen				
Gezondheids-educatie	Zorg-ethiek	10	De leerlingen tonen respect voor zichzelf en anderen zoals personen met een andere geaardheid, uit andere etnische groepen, uit andere culturen en met andere denkwijzen en overtuigingen.	Leerlingen respecteren holebi's, allochtonen, getuigen van Jehova,...
Milieu-educatie	Natuur- en milieu-beleid	4	De leerlingen hebben bij het kopen van goederen en verbruiken van diensten oog voor nieuwe milieuvriendelijke alternatieven of kleinschalige initiatieven in het kader van een duurzame ontwikkeling.	Leerlingen gebruiken zelden spuitbussen ter bescherming van de ozonlaag.
		6	De leerlingen zijn bereid ethische normen te hanteren ten opzichte van scenario's van bijvoorbeeld economische groei, welvaartsontwikkeling, demografische evolutie en biotechnologische ontwikkeling op mondiaal vlak.	Leerlingen zien in dat eigenheid van volkeren steeds dient gerespecteerd te worden bij humanitaire acties.
Muzisch-creatieve vorming		2	De leerlingen ervaren muzisch-creatieve uitingen als een verrijkende inspiratie om te functioneren in de eigen leefwereld en om zich te kunnen inleven in die van anderen.	Leerlingen kunnen zich door het bespelen van lekolulo's, thomo's en setolo-tolo's inleven in de leefwereld van de Basotho.
Opvoeden tot burgerzin	Wereld-burgerschap	13	De leerlingen kunnen de rol van internationale instellingen illustreren.	Leerlingen weten dat het Europees Hof voor de Rechten van de Mens een internationale instantie is die in bepaalde gevallen klachten kan behandelen van personen die vinden dat hun rechten onder het Europees Verdrag van de Rechten van de Mens geschonden zijn.
		14	De leerlingen kunnen met enkele voorbeelden aantonen dat de mondiale dimensie in onze samenleving steeds	Leerlingen kennen de inhoud en de gevolgen van de Kyoto-akkoorden, van GATS,...

			<p>explicieeter wordt op o.m. politiek, economisch en cultureel vlak en dat deze evolutie voordelen biedt maar ook problemen en conflicten oplevert.</p>	
		15	<p>De leerlingen kunnen de complexiteit van internationale samenwerking toelichten aan de hand van de concepten onderlinge afhankelijkheid, beelden en beeldvorming, sociale rechtvaardigheid, conflict- en conflicthantering, verandering en toekomst.</p>	<p>Leerlingen zien in dat Noord en Zuid niet zonder elkaar kunnen, dat iedereen recht heeft op een menswaardig bestaan, dat een juiste beeldvorming over andere culturen dient nagestreefd te worden,...</p>
		16	<p>De leerlingen kunnen aangeven dat er verschillende opvattingen zijn over welvaart en over de herverdeling van deze welvaart.</p>	<p>Leerlingen weten dat niet iedereen akkoord gaat met onze sociale zekerheid, bv. werkloosheidsuitkering</p>
		17	<p>De leerlingen zijn gevoelig voor het belang van persoonlijke inzet voor de verbetering van het welzijn en de welvaart in de wereld.</p>	<p>Leerlingen engageren zich in acties ten voordele van de Derde Wereld.</p>

Wil je een volledig overzicht van de eindtermen voor het secundair onderwijs, derde graad?

Wil je je specifiek richten op het ASO, TSO, KSO of BSO? Surf naar:

<http://www.ond.vlaanderen.be/dvo/secundair/3degraad/index.htm>